

Literatura i paisatge

Un passeig literari per l'Espluga de Francolí i el Bosc de Poblet

Margarida Aritzeta

Espectora i professora de Teoria de la Literatura a la Universitat Rovira i Virgili.

Narcís Oller i Moragas
(Valls, 1846 – Barcelona, 1930)

L'Escanyapobres
(novel·la, 1884)

La Granja Mitjana (la finca de la Coma, a la novel·la) és un dels indrets protagonistes de l'Escanyapobres. Està situada a tocar de la carretera de Poblet a Riudabella i Prades. Fotografia: Rafael López-Monné.

Sempre hi ha hagut diversos motius, i tots bons, per arribar-se a la Conca de Barberà, perdre's pels carrers de les seves poblacions endreçades i els racons magnífics del seu paisatge, per visitar el monestir de Poblet, Patrimoni de la Humanitat, i assaborir bons vins i autèntics menjars de la terra. Ara hi podem afegir un motiu literari. I és que recentment hem sabut que L'Escanyapobres, la novel·la que publicava Narcís Oller l'any 1884 i que és una de les més reeditades de la literatura catalana, agafa com a referents aquests indrets.

Narcís Oller va ser un dels grans escriptors europeus del Realisme i va viure a cavall dels segles XIX i el XX. Les seves obres es van traduir a diversos idiomes i se'l va equiparar amb Balzac, per l'ambició de construir un univers literari, o amb figures contemporànies com Émile Zola, José María de Pereda, Emília Pardo Bazán o Caterina Albert (Víctor Català), amb qui va tenir una bona amistat.

Durant més de cent anys els estudiosos havien dit que L'Escanyapobres se situava en un indret indeterminat i ell, en vida, no va fer res per desmentir-ho. Estudis recents, però, han demostrat sense cap dubte que els escenaris de la novel·la es poden situar a la població de l'Espluga de Francolí i el Bosc de Poblet, i que els indrets que s'hi esmenten, magistralment descrits, encara es poden resseguir fidelment seguint les pàgines del llibre. La primavera passada es va fixar i estrenar la Ruta amb estudiants i professors de

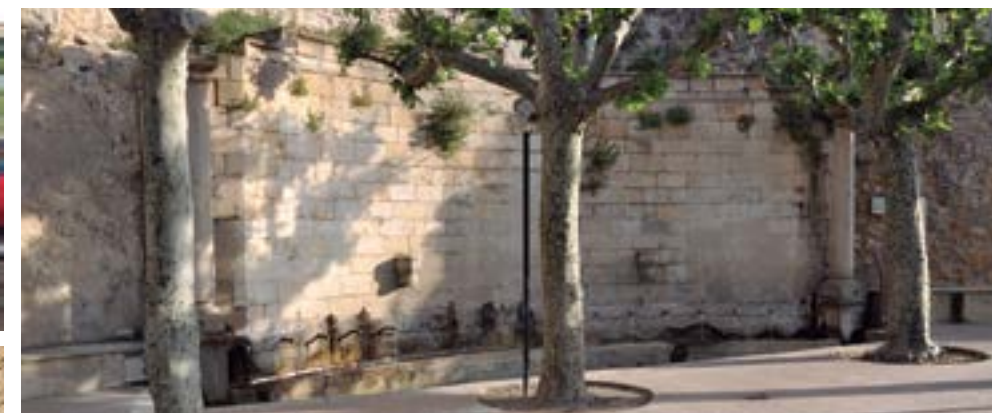
la Universitat Rovira i Virgili i tothom qui vulgui ja pot gaudir d'aquest nou al·licient que s'afegeix als atractius múltiples de la Ruta del Cister.

LA FIGURA DE L'AVAR

L'Escanyapobres és la història d'un avar, un dels grans temes de la literatura universal. L'home obre un magatzem de gra a Pratbell (l'Espluga) i amassa una petita fortuna fent préstecs amb usura als pagesos i carreters que freqüenten l'Hostal de Sant Roc (fonda del Comerç). La part legal dels préstecs corre a càrrec del notari Xirinac, que amb la seva dona Tuies i l'avar formen un triangle perfectament actual. Tots tres gaudeixen acumulant riquesa i desnonant els morosos de les seves cases i propietats. Però quan més feliços eren, arriba el tren a Pratbell (juny de 1865) i ho desbarata tot. L'estació, situada a una certa distància del poble, veu com la riquesa fuig cap a Barcelona en lloc d'abocar diners a la població. La gent s'arruïna. I l'Escanyapobres, tement que li vulguin robar l'or, es refugia en una de les seves propietats al camp, adquirida per resolució hipotecària. A partir d'aquí, la seva obsessió per l'or creix i la seva riquesa, en lloc de deparar-li felicitat, l'abocarà al desastre.

Recorregut urbà amb els escenaris identificats de la novel·la, des de l'estació (1) i el celler cooperatiu (2)

El recorregut continua per la Font Baixa (3) la plaça del castell (5- vista en realitat augmentada) i acaba a la plaça de l'església (10) Informació i ulleres pel mòbil, a l'oficina de turisme.

ITINERARI URBÀ A PEU

La ruta literària té un recorregut urbà, que es pot fer a peu sense dificultats (no hi ha escales ni llocs de difícil accés), en un temps màxim de dues hores.

Mentre l'avar viu al poble, dibuixa carrers i cases a través del seu pas: així podem anar de l'estació a la Font Baixa, rememorant una terra de vinyes, passant per les Hortes a tocar del riu Francolí i el Milans. Pujar pel carrer dels Ametllers, que fa de cintura a l'antic castell. Entrarem a la plaça del castell, on més endavant anirà a viure l'avar. A la part entre muralles de l'Espluga Jussana veurem la fonda, l'església vella de Sant Miquel, el lloc on hi havia els antics Portals. I recorrerem els indrets fora muralles: els magatzems del carrer de la Pedrera i la casa del notari, al carrer Nou.

El castell i la finca de la Coma (la Granja Mitjana) ens parlen de les antigues propietats d'ordes religiosos

desamortitzats: l'Orde de l'Hospital (el castell i les Hortes) i el Monestir de Pobleter, i ens obliguen a eixamplar la mirada cap als entorns, per seguir un altre itinerari.

ITINERARI AMB 4X4, BICICLETA O A PEU (experimentats)

Aquest és l'itinerari per les antigues Granges del Monestir de Pobleter: Milmanda, Riudabella, la Granja Mitjana. I pels miradors i les Mines. Arrenquem el recorregut des de les hortes que voregen el riu Milans i ens arribem fins a Malgual (Vimbodí), des d'on els enginyers de la novel·la agafaran un camí que els portarà a les mines (la Mina Atrevida, al Barranc de l'Argentada), on engegaran una explotació minera que ha deixat nombrosos vestigis: boques de mina i explotacions a cel obert. De moment, però, encara no remuntem els pendents. Continuarem cap a Milmanda i Riudabella i admirarem la Mata de Riudabella, un dels alzinars a peu pla

més importants de la Mediterrània. Ens adonarem que tot aquest paratge forma una conca (o una coma) apacible i bellíssima, que va servir d'inspiració al relat i va donar nom a la propietat de l'Escanyapobres. Continuarem fins a la Granja Mitjana i, des d'aquí, ens enfilarem muntanya amunt, tal com un dia va fer el protagonista. El paratge és incomparable, fins al punt que va aconseguir amansir la feresa d'ànima d'aquell avar que no s'emocionava amb res, i que va ser feliç quan la terra donava a mans plenes els seus fruits o quan, per un moment, va aconseguir veure la Conca des d'un dels miradors (la Pena o els Frares Encantats). Podem beure aigua de la font dels Boixets, que ens mantindrà sempre igual de joves, o recordar la llegenda de Fra Marginet. Aquí hem de retornar a la novel·la per poder viure els paisatges amb tot el seu dramatisme. Perquè l'Escanyapobres no va aguantar gaire vivint a pagès, tement que li podien robar

l'or, i anava i venia del castell a la Granja Mitjana. Cada dia. L'avarícia era la font del seu plaer. Ens podem imaginar les escenes eròtiques de la seva nit de noces, quan ell i la seva flamant esposa, tancats al castell, es refreguen pel cos les monedes d'or, comptant-les una vegada i una altra damunt del llit nupcial. Viuen en un castell que aleshores ja estava tan arruïnat com les seves ànimes miserables. Des de la muntanya podem tornar a evocar les seves converses obsessives: "Mai no donis cap moneda meva a ningú, ni en perill de mort," va ordenar l'avar a la seva dona. I quan va fer fallida la mina, i essent la Granja Mitjana al costat d'un dels camins miners (el del Barranc de la Figuera), allà el van anar a buscar els seus enemics per segrestar-lo i demanar-ne un rescat. També ens podem imaginar què va passar. Posarem els peus a la boca de la mina amb els llums dels frontals encesos i mirarem enlaire, tal com van fer els enginyers quan van tornar a la mina, mesos més tard. Podem tornar a sentir

el seu esglai. La mina és interessant i l'experiència és memorable.

L'itinerari amb 4x4 dura aproximadament tres hores. A peu o amb bicicleta de muntanya, hi podeu destinar el dia sencer. Bona part d'aquest recorregut, que s'endinsa en el Bosc de Pobleter, requereix permisos previs.

ITINERARI A PEU O MIXT

Però si volem fer una caminada d'un parell o tres d'hores sense salvar desnivells, ajudats o no per vehicles en els diversos trams del recorregut, la novel·la ens permet fer un itinerari per l'entorn de l'Espluga i Pobleter, seguint el camí que feia el protagonista per anar a peu a la seva finca. Sortirem de l'Espluga des del Casal i agafarem la carretera de les Masies, un complex que van néixer a la fi del s. XIX, tal com anuncia la novel·la. Allà podem visitar l'antiga Estació Balneària de Villa Engracia, construïda per Pere Antoni

Torres Jordi, que va ser Hospital durant la Guerra Civil, i que avui és l'Alberg Jaume I. Des d'allà, podem arribar-nos a la Font de Ferro, o al mas del Miquel, on estiujava Antoni Rovira i Virgili. O veure la resta d'instal·lacions d'antics balnearis. Si continuem en direcció a Pobleter, trobarem la desviació a la Pena i, més endavant, la Font de l'Abat Siscar (Font de Ferro i Font de la Magnèsia). Just davant del monestir de Pobleter, agafarem la carretera de Prades i a poca distància trobarem la Granja Mitjana, des d'on si ens ve de gust podem anar caminant fins a l'alzinar de la Mata, que s'estendrà als nostres peus. De tornada, passarem pel monestir de Pobleter, que és el centre de tot aquest paisatge, donant-li llum i motius. És un bon moment per visitar-lo, si no ho hem fet abans. I potser per dinar. De camí a l'Espluga, encara trobarem una desviació per anar a Milmanda, que deixem a l'esquerra. I arribarem a la zona de la Cova i al poble, completant un recorregut circular.

SI LA VOLEU ENCERTAR

Visites, dormir i menjar:

Turisme de l'Espluga de Francolí
www.esplugaturisme.cat
Tel. 977 871 220

Alberg Jaume I - Xanascat

Número de registre DGJ: 20
Les Masies, s/n
43440 L'Espluga de Francolí
Teléfono: 977 87 03 56

Situació: a 2 km de l'Espluga de Francolí i a 1 km del monestir de Poblet, a 8 km de Montblanc.
Capacitat: 196 places. Habitacions de 2, 6, 8 i 17 llits. Habitacions de 6 amb bany.

Ruta Escanyapobres guiada

DracActiu - Turisme actiu
Partida del Gorg, s/n
43440 L'Espluga de Francolí
Tel. 629 21 32 63
Tel. 660 75 05 31
info@dracactiu.com
www.dracactiu.com

DESTINATARIS

Aquesta Ruta, en qualsevol dels diversos itineraris, pot interessar a grups familiars, amants del turisme cultural, viatgers que busquen tots els atractius de la ruta del Cister en un paisatge gens massificat; estudiosos de la literatura i clubs de lectura que volen assaborir els espais que un mestre de les nostres lletres va fixar en un llibre clàssic. És una Ruta ideal per a grups d'estudiants que en vulguin fer el recorregut clàssic o hi vulguin organitzar una sortida on poden combinar literatura, història, natura, geologia, economia i activitats lúdiques. Hi trobaran diverses possibilitats d'allotjament i facilitats per aprendre sobre el terreny.

COMBINACIONS DE RECORREGUTS RECOMANADES

Podeu destinar a la Ruta un cap de setmana i seguir-ne tots tres recorreguts. En el cas que hi vulgueu destinar només un matí, podeu triar qualsevol dels tres

Margarida Arizeta i Josep M Vallès a la Mina Atrevida.

itineraris i tots tres us satisfaran. Una opció interessant per passar un dia complet és agafar al matí l'itinerari del Bosc i les Mines amb 4x4 o, si es vol el recorregut per les rodalies de l'Espluga. En acabat, dinar. I a la tarda, per pair el dinar, fer el recorregut urbà. Però qualsevol ordre que trieu és bo per passar unes hores incomparables. ■

Mira o descarrega les rutes: WIKILOC

Ruta de L'Escanyapobres per L'Espluga de Francolí
<https://ca.wikiloc.com/wikiloc/view.do?id=16956468>
Ruta de L'Escanyapobres pel Bosc de Poblet
<https://ca.wikiloc.com/wikiloc/view.do?id=16965884>

Visita l'Espluga de Francolí

La història com mai te l'han explicat

Descobreix la tecnologia de la primera ruta turística en realitat virtual i augmentada de Catalunya

RUTA
TEMPLERA
HOSPITALERA
L'ESPLUGA DE FRANCOLÍ

La Font del Ferro, a l'antiga estació balneària de Les Masies. Els Frares Encantats, al Bosc de Poblet. Guia de la ruta pels voltants de Riudabella.